

Konference
LATVIJAS IZGLĪTĪBAS SISTĒMAS ATTIECINĀŠANA PRET
EIROPAS KVALIFIKĀCIJU IETVARSTRUKTŪRU

2011. gada 14. februārī

Pirmās darba grupas „Zināšanas, prasmes, kompetence: 1. – 4. līmenis”
diskusiju apkopojums

Uzstādījumi:

- 1) Vispirms mums ir jāsaprot formālās izglītības kvalifikāciju savietošana pa Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras (EKI) līmeņiem. Neformālās izglītības savietošana pa EKI līmeņiem būs nākamais solis.
- 2) Darba devēji un sociālie partneri bija iesaistīti darba grupā, kas sagatavoja MK noteikumu projektu par izglītības programmām atbilstošo EKI līmeni, kā arī tika aicināti uz šo diskusiju. Vēl plašāk darba devēji varēs iesaistīties VIAA īstenotajā ESF projektā par nozaru kvalifikācijām.

Problēmas:

- 1) Viedokļu dažādība attiecībā uz arodizglītības un vidējās profesionālās izglītības, profesionālās ievirzes un profesionālās pilnveides izglītības, kā arī speciālās izglītības attiecināšanu pret EKI līmeņiem.
- 2) Ne vienmēr profesiju standarti atspoguļo reālās zināšanas un prasmes, kas vajadzīgas profesijā.
- 3) Bieži no profesiju klasifikatora izsvītro profesijas, kuras realitātē tomēr pastāv.
- 4) Profesijas, kuras tika veidotas 3. profesionālās kvalifikācijas līmenī, lai varētu iegūt vidējo vispārējo izglītību un iestāties augstākajā izglītībā, bet kuras nav saprotamas darba devējiem (darba tirgū būtu vieglāk atpazīt, piemēram, pavāru ar tiesībām stāties augstākajā izglītībā un pavāru bez tiesībām stāties augstākajā izglītībā, nevis, piemēram, ēdināšanas speciālistu).
- 5) Satversmē ir teikts, ka pamatizglītība ir obligāta un visiem ir tiesības to apgūt neatkarīgi no apstākļiem. Visās trijās pamatizglītības programmās (gan speciālajā, gan „parastajā” skolā) tiek izsniegti vienādi izglītību apliecinājoši dokumenti, tāpēc teorētiski šīs programmas būtu jāliek vienā EKI līmenī ar tiesībām mācīties vidusskolā, bet praktiski ir bērni, kas to nevar.

Jautājumi:

- 1) Kurā EKI līmenī būtu jāliek arodizglītība? Piedāvātajā tabulā profesionālā vidējā izglītība un arodizglītība ir vienā 4. EKI līmenī, lai gan kvalifikāciju sistēmā viena ir 3. kvalifikāciju līmenī un otra ir 2. kvalifikāciju līmenī. Māc šaubas, vai abi izglītības veidi ir līdzvērtīgi.
- 2) Kāpēc šodien tik strikti nodala EKI 1.-4. un 5.-8. līmeņus? Šādā viedā pazūd mūžizglītība, un profesionālā izglītība tiek ierobežota līdz 4. līmenim.
- 3) Vai profesionālās izglītības kvalifikācijām būtu jāatrodas augstākais 4. EKI līmenī vai arī vajag savietot atsevišķas profesionālās kvalifikācijas 5. un 6. līmenī?

- 4) Vai speciālai izglītībai ir vajadzīgi divi līmeņi? Varbūt tos var apvienot vienā EKI līmenī un tad būtu vairāk līmeņu vidējās pakāpes izglītībai?
- 5) Kurā līmenī citas valstis liek speciālo izglītību? Kā var apvienot tik atšķirīgus zināšanu un prasmju līmeņus?
- 6) Vai tomēr nevajadzētu sākt ar profesiju klasifikatoru, lai saprastu kuram līmenim katra kvalifikācija atbilst?
- 7) Kurā līmenī likt neformālo izglītību?
- 8) Kurā līmenī būtu jāliek nepabeigta pamatizglītība?

Skaidrojumi:

- 1) Darba grupa, veidojot EKI līmeņu aprakstus, izmantoja izglītības standartus.
- 2) Par 1.-3. līmeni, kāpēc tos nevajadzētu apvienot vienā līmenī. 1. EKI līmenis ir pamatizglītībai bērniem un jauniešiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem, kuri nespēj apgūt patstāvīgas prasmes. 2. EKI līmenis arī ir pamatizglītībai, bet bērniem un jauniešiem ar viegliem garīgās attīstības traucējumiem, kuri spēj apgūt arī pamata profesionālās prasmes, kas jau atbilst 3. EKI līmenim.
- 3) 2. un 3. profesionālo kvalifikāciju līmeņus salika vienā EKI līmenī, jo darba tirgū tos ir grūti nodalīt. Profesionālo priekšmetu stundu skaita ziņā starp programmām ir tikai 500 stundu starpība, bet vairāk atšķirības ir attiecībā uz vispārējām prasmēm, jo vienā gadījumā iegūst vispārējo vidējo izglītību un otrā nē.
- 4) 4. EKI līmenī ir sākotnējā profesionālā izglītība, un augstākos līmeņos ir profesionālās augstākās izglītības programmas.

Idejas/ieteikumi:

- 1) Priekšlikums būtu apvienot 1. un 2. EKI līmeni.
- 2) Arodizglītību nevajadzētu liek vienā EKI līmenī ar profesionālo vidējo izglītību.
- 3) Ja pamatizglītību liktu 2. EKI līmenī, tad arodizglītību varētu likt 3. EKI līmenī.
- 4) Vispār arodizglītībai vajadzētu būt augstākā līmenī. Taču, kamēr valstī nav izveidota duālā profesionālās apmācības sistēma, nekas nesanāks.
- 5) Jābūt uzmanīgiem, kuram EKI līmenim attiecināt profesionālās pilnveides un profesionālās ievirzes izglītību, jo, kad tās ir dažādos EKI līmeņos, rodas pretrunas. Profesionālās ievirzes programmām būtu jābūt 1. EKI nevis 4. EKI līmenī. Prasmes nav līdzīgas, ja mācās paralēli vispārējai izglītībai vai ja mācās profesionālās izglītības programmā. Pagaidām profesionālās pilnveides programmas nevajadzētu attiecināt pret EKI līmeņiem.
- 6) Runājot par profesionālās ievirzes izglītību, ir apmierinoši, ka mūzikas un kultūras izglītība atrodas dažādos līmeņos. Šajās profesionālās ievirzes programmās tiek ņemts vērā vecums, pamatizglītībā ir 3. EKI līmenis un vidējā izglītībā – 4. EKI līmenis. Un abos gadījumos profesionālo prasmju līmenis ir tiešām atšķirīgs. Lai iestātos augstākajā izglītībā, vienai jāpapildus jākārtos profesionālais eksāmens.
- 7) Profesionālās ievirzes izglītību nevajadzētu likt 4. EKI līmenī tikai tāpēc, ka paralēli tiek apgūta vispārējo izglītību, profesionālo prasmju ziņā tā būtu jāliek 3. EKI līmenī.
- 8) Ja paralēli apgūst divas izglītības programmas, tad varētu būt divi izglītību apliecināšie dokumenti.
- 9) Lai kādu kvalifikāciju pielīdzinātu EKI, vispirms būtu jāsaprot, kas īsti notiek mūsu izglītības sistēmā.
- 10) Vajadzēja analizēt profesiju standartus, lai precīzāk izpētītu atšķirības profesijai nepieciešamajās zināšanās un prasmēs.

- 11) Varam atstāt kādu EKI līmeni pagaidām tukšu un aizpildīt vēlāk. Tā pirmajā EKI līmenī vēlāk varētu būt vairāk kvalifikāciju, kā tas ir paredzēts stratēģijā ES 2020, piedāvājot cilvēkiem iespēju iesaistīties profesionālajā izglītībā un apgūt vienkāršas kompetences.
- 12) Nevajag ierobežot profesionālās kvalifikācijas tikai līdz 4. EKI līmenim, jo tas kavē profesionālu attīstību. Reizēm koledžas absolventiem ir labākas profesionālās prasmes nekā bakalaura grāda ieguvējam, tāpēc profesionālās kvalifikācijas būtu jāliek arī augstākos līmeņos.
- 13) Izmantojot moduļu sistēmu, vajag ļaut cilvēkiem piemācīties klāt un iegūt augstāka līmeņa profesionālo kvalifikāciju.
- 14) Audzēkņiem ir grūtības iestāties augstākajā izglītībā, kad tiek ņemti vērā tikai centralizēto eksāmenu rezultāti, bet uzmanība netiek pievērsta kvalifikāciju eksāmenu rezultātiem. Varbūt šī sistēma būtu jāmaina, un tad jāsakārto kvalifikācijas pa līmeņiem.
- 15) Jautājumos par kvalifikāciju attiecināšanu noteiktiem EKI līmeņiem būtu jāpaplašina diskusijas ar darba devējiem un citiem sociāliem partneriem.
- 16) Jau tagad šajā ietvarstruktūras shēmā būtu jāievieto zeļļa un meistara kvalifikācijas, nevis jāatliek uz vēlāku laiku.

Citu valstu pieredze:

- 1) Eiropā parasti 4. EKI līmeni attiecina vidējai izglītībai.
- 2) **Sean O'Reilly (*National Qualifications Authority of Ireland*)**: Diskusiju par šiem jautājumiem vajag turpināt. Pastāv atšķirība starp izglītības līmeņiem un līmeņiem, kurus vēlāk attīsta ietvarstruktūrā. Piemēram, Īrijā *intermediate* pakāpes izglītība atbilst 2 EKI līmenim, savukārt *upper-secondary* pakāpē divi Īrijas līmeņi atbilst 4. EKI līmenim, nav nekādu problēmu absolventiem no 2. EKI līmeņa pāriet uzreiz uz 4. EKI līmeni.
Galvenais ir panākt savstarpēju vienošanos nacionālā līmenī. Attiecināšana nekādā ziņā neievieš skaidrību savā sistēmā. Pielīdzinot kvalifikācijas kādam noteiktam līmenim, jāskatās, lai vairums deskriptoru atbilst noteiktam līmenim, jo nekad nav perfekta atbilstība. Ja ir kāda sarežģīta kvalifikācija, to var iekļaut vēlāk, salīdzinot konkrētas īstenotās izglītības programmas – tad arī var nolemt, kuram līmenim tās atbilst.
Jautājums par nepabeigto pamatizglītību ir cita diskusija.
Runājot par bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem, kad ieviesa Īrijas NKI, 1.-2. līmenis bija tukši, un tikai pēdējos 18 mēnešos tos sāka aizpildīt ar dažādām kvalifikācijām. Ietvarstruktūra tika veidota, lai tā būtu elastīga un to varētu mainīt. Daudzas valstis zemākos izglītības līmeņus vienkārši nepielīdzina EKI.
Pateicoties ietvarstruktūrai, ne tikai vispārējās izglītības absolventi var tikt augstākajā izglītībā, bet augstākās izglītības pakāpē ir daudzas paralēlas kvalifikācijas, kuras var iegūt pa dažādiem izglītības ceļiem.
Vēl pastāv variants, ka kāda organizācija atzīst, ka konkrētā profesija un vajadzīgās zināšanas un prasmes atbilst noteiktam EKI līmenim, bet šajā gadījumā nav runa par kvalifikāciju, bet par zināšanu līmeni.
- 3) **Olav Aarna (*Estonian Qualifications Authority*)**: Diskusijas tiešām ir vajadzīgas, un Igaunijā izskanēja līdzīgi argumenti. Runājot par profesionālās vidējās izglītības absolventu tiesībām iestāties augstākajā izglītībā, pastāv ierobežojumi, jo absolventi var stāties tikai attiecīgās nozares augstskolā. Lai iestātos citas nozares augstākās izglītības programmā, jākāro valsts eksāmeni. Augšējie EKI līmeņi nav paredzēti tikai augstākajai izglītībai, Igaunijā vienojās, ka augsta līmeņa speciālists var būt arī 8. EKI līmenī paralēli doktoram. Līdzīgi principi attiecas arī uz zemākajiem EKI līmeņiem.

Jāuzsver, ka kvalifikācija ir oficiāli atzīti mācīšanās rezultāti, t.i. izglītību apliecinošs dokuments ir kvalifikācija.

Igaunijā 1.-2. EKI līmenī ir trīs izglītības programmas, no kurām divas ir speciālajā izglītībā.

- 4) **Carita Blomqvist (*Finnish National Board of Education*)**: Nosakot kvalifikāciju līmeņus, izšķirošie ir mācīšanās rezultāti. Profesionālā speciālista kvalifikācijas var būt arī 5. un 6. EKI līmenī, bet viņiem nav pieejas 7. līmenim, t.i. maģistrantūrai. Mākslas joma ir vienā līmenī ar profesionālajām un zinātniskajām kvalifikācijām.